

PROČ JE KŘESŤANSKÝ UPRCHLÍK LEPŠÍ UPRCHLÍK: UPRCHLÍCI A KŘESŤANSTVÍ V ČESKÝCH MÉDIÍCH

Eva Lukášová

Filozofická fakulta MU Brno

Why a Christian Refugee is a Better Refugee: Refugees and Christianity in Czech Media

Abstract: Media in the Czech Republic covers the issue of refugees and migration from various approaches. Emphasizing religion is one of these. During the period of 2015 and at the beginning of the year 2016, the concept of Christianity often appeared in connection with the acceptance of refugees in the Czech Republic. This text aims to analyze the role that the religious determination of refugees plays in Czech media. For this purpose, articles found by the Anopress media database were analyzed. Findings show that when speaking about refugees in the Czech Republic, borders between “us” and “them” are, in general, quite obvious. However, Christianity is used as a tool to, if we apply Richard Alba’s concept, blur these boundaries. In this particular situation, Czech society, which is usually not in favor of institutionalized religions, understands Christianity as a significant factor. The picture which the media provides us about this issue also indicates how Czech people define the so-called integration process. We can see that the fears that are associated with refugees are handled by the objective to assimilate them, instead of integrating such incomers into society.

Keywords: *refugees; Christianity; Islam; integration; Czech media*

„Co se týče uprchlíků, proti rodinám s dětmi, o kterých se hovoří a kterým mohou pomoci naši lékaři, nemám nic. Ale kdyby jich mělo být víc, třeba několik set, asi bych udělal nějaký výběr. Pokud možno bych přivítal křesťany. A když

už muslimy, pak bych tvrdě prověřoval, do jaké míry hrozí nebezpečí, že by mezi nimi mohli být radikálové“ (Magazín Práva 2015). V posledních letech není výjimečné zaslechnout nebo číst v českých médiích podobný názor. Česká republika, která je často vnímána jako společnost, kde náboženské instituce nehrají velkou roli,¹ náhle přikládá značnou důležitost náboženské příslušnosti přicházejících uprchlíků. Tato skutečnost mě přiměla podívat se blíže na jeden ze způsobů, jakým náboženství nabývá pro Čechy na významu právě ve spojitosti s tématem migrace.

V následujícím textu se proto zabývám důvody, proč je křesťanství přicházejících uprchlíků² v kontextu České republiky tak důležité. Co přesně dělá z křesťanského uprchlíka vhodnější osobu, než jakou je uprchlík jiného vyznání? Konkrétně mě zajímá, jak je tato otázka reflektována v českých médiích. Rozebírám tedy obraz, který česká média veřejnosti předkládají. V žádném případě netvrdím, že by nám média předkládala zrcadlo veřejné debaty na toto téma. Jsou však specifickým prostorem, který má na veřejnou debatu značný vliv. Média jsou jedním ze zdrojů, skrze které vnímáme sociální realitu kolem nás a které mají vliv na utváření našich názorů. Jsou jednou z institucí formujících kolektivní identitu a představu odlišného (Korteweg – Yurdakul 2009: 219). V této souvislosti hovoříme o tzv. mediální konstrukci reality. Jedná se o koncept vycházející z myšlenek Petera L. Bergera a Thomase Luckmanna, dle nichž je realita založena na interakcích mezi jednotlivci (Berger – Luckmann 1999). Takové interakce probíhají v dnešní době ve velké míře také prostřednictvím médií. Ta mají podíl na tom, jak široká veřejnost vnímá zobrazované jevy či osoby, v našem případě uprchlíky (Sedláková – Lapčík – Burešová 2015: 3–4). To, jaký obraz média o uprchlících nabízejí, se odráží i ve vnímání konceptu

¹ Dle sčítání lidu provedeného v roce 2011 pětina Čechů sama sebe popsala jako věřící. Polovina těchto osob se ztotožňuje s římskokatolickou církví. Jedná se zhruba o milion osob. Dalších 50 000 lidí se označilo za stoupence Českobratrské církve evangelické. 39 000 patří k Církvi československé husitské (ČSÚ 2014). Ztotožnění s oficiálními církevními institucemi není v ČR v poměru k celkové populaci nijak vysoké.

² Tento text se zabývá výhradně uprchlíky ve smyslu Konvence OSN z roku 1951 doplněné Protokolem z roku 1967. Uprchlík je dle konvence člověk, který má nárok na tzv. mezinárodní ochranu, protože „se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů“, pokud by dále ve své zemi pobýval. Rozhodnutí zabývat se pouze uprchlíky plyne z toho, že události, které vedly k mediální diskuzi o náboženství cizinců přicházejících do ČR, se týkaly právě uprchlíků. Pracovní migrace proto v textu reflektována není. Je to nicméně prostor pro možné budoucí rozšíření analýzy.

integrace. Integrace cizinců do české společnosti je ošetřena vládní strategií.³ Její úspěšná implementace však do značné míry závisí i na společenském klimatu, které ovlivňují mimo jiné i média. Politické strategie integrace se různí napříč Evropou i celým světem. Na jedné straně můžeme nalézt země, které uplatňují kulturní pluralismus, jako například Kanada. Na straně druhé stojí asimilacionismus, například ve Francii (podrobněji Barša 1999).

Předložená analýza mediálního obrazu křesťanské identity uprchlíků v České republice ukazuje, že důraz je kladen na požadavek asimilace ve sféře ideologicko-náboženské. Data odrážejí silný důraz na zachování liberálních evropských hodnot. Můžeme tak běžně číst vyjádření typu: „A já si myslím, že bychom měli vybírat lidi, kteří jsou maximálně kompatibilní s naší společností, která má židovsko-křesťanské hodnotové základy a politicky je liberální a sekulární“ (iDNES.cz, 12. 1. 2015). Andrea Baršová a Pavel Barša (2005) v tomto kontextu hovoří o *občanské integraci*. Liberální politická kultura je vnímána jako stěžejní prvek naší společnosti, kterému se nově příchozí musí přizpůsobit, pokud mají být společností přijati.

V následujícím textu jsou uvedeny výsledky kvalitativní analýzy dat. Konkrétně jsem využila postupů tematické analýzy. Jedná se o metodu, pomocí které lze „identifikovat, analyzovat a podat zprávu o schématech (tématech)“, která badatel v datech nalezne (Braun – Clarke 2006: 6). Existuje několik způsobů, jak tematickou analýzu aplikovat. V tomto případě jsem se rozhodla v korpusu dat pozorovat témata, která souvisí s otázkou role křesťanské identity uprchlíků prezentované v českých médiích. Je nutné upozornit, že jsem si vědoma role, kterou výzkumník při tomto typu analýzy hraje. Témata se z dat nijak nevyjevují. Jedná se o interpretaci dat výzkumníkem. Z toho důvodu jsou jednotlivé závěry podpořeny konkrétními citacemi, aby si čtenář mohl ověřit, na základě čeho jsou závěry vyvozeny. Z důvodu validace závěrů jsem také postupovala dle doporučení Braunové a Clarkové (ibid.). Nejprve jsem data opakovaně přečetla. Následně jsem je označila kódy, které jsem poté propojovala do obecnějších vzorců, jež se spojily do témat. Tímto způsobem jsem zkoumala, jakou roli hraje křesťanství ve spojitosti s tématem uprchlíků a Českou republikou. Konkrétně jsem identifikovala tři hlavní témata. Jsou jimi upřednostňování křesťanských uprchlíků před jinými; rovnost v nazírání na uprchlíky, co se náboženského vyznání týče; a téma křesťanských hodnot. Každé toto hlavní téma obsahuje strukturu tvořenou podtématy, která jej naplňují. Například v případě prvního

³ S účinností k 1. 1. 2016 byl usnesením vlády schválen Státní integrační program.

tématu upřednostňování křesťanských uprchlíků jsou jimi mimo jiné bezpečnostní obavy nebo historická odůvodnění. Podrobněji jsou tyto závěry popsány v následujících pasážích. Při analýze jsem využila software pro kvalitativní analýzu dat, který se nazývá Atlas.ti., který mi pomohl poměrně značné množství dat zpřehlednit.

Za účelem shromáždění relevantních dat jsem využila databázi Anopress.⁴ Rozhodla jsem se pracovat s daty v rozmezí od 1. 1. 2015 do 30. 4. 2016. Tato data nebyla vybrána náhodně. 14. ledna 2015 došlo k politickému rozhodnutí o přijetí sedmdesáti uprchlíků ze Sýrie do České republiky. Konec dubna 2016 byl vybrán, protože Česká republika oznámila, že přijme první uprchlíky na základě evropského systému kvót pro jejich přerozdělování. Pro výběr vhodných zpráv v médiích jsem v databázi Anopress hledala podle klíčových slov uprchlík, křesťan, přijmout. Databáze podle takto zadaného klíče našla 680 položek.⁵ Po konečné selekci vhodných položek zůstalo 386, které byly pro zamýšlenou analýzu relevantní. Zbylé položky se věnovaly zahraničním tématům, křesťanství v nich nebylo vztaženo k tématu migrace nebo se jednalo o opakované přetištění stejného textu. Vybrané relevantní položky se různily svým typem. Nejvíce byly zastoupeny zpravodajské texty, rozhovory a komentáře. Z tohoto počtu připadá 84 % na textové výstupy,⁶ 14 % na televizní a 2 % na rozhlasové. V 69 % se jedná o online výstupy, ve 31 % o offline výstupy. Mezi nejvíce zastoupená online média patří ParlamentníListy.cz,⁷ které obsahovaly 43 % všech analyzovaných položek. Z offline⁸ médií byla nejvíce zastoupena Česká televize,⁹ jejíž výstupy obsahovaly 12 % všech analyzovaných položek.

⁴ Anopress je databáze dostupná on-line na adrese <http://www.anopress.cz/>. Skrze její vyhledávací nástroje je možné prohledat většinu českých novin, internetových článků, časopisů, televizních a rozhlasových vysílání.

⁵ Pro srovnání, za předchozích 16 měsíců, tzn. od září 2013 do prosince 2014, našel Anopress pouze 30 položek podle stejných klíčových slov.

⁶ Z čehož 21 % tvořily výstupy v offline tištěných médiích. Z těchto 21 % tvořily nejvíce, 5 %, Lidové noviny.

⁷ ParlamentníListy.cz měly v březnu 2015 přes 600 000 reálných uživatelů (NetMonitor 2015).

⁸ Televizní a rozhlasové výstupy jsou započítány do offline výstupů. Je však možné většinu z nich sledovat a poslouchat živě či z archivu i na internetu.

⁹ Přestože tištěná média a rozhlasové vysílání čelí výraznějšímu odklonu populace do 40 let věku, u televizního vysílání není tento trend tak značný. Jak uvádí výzkumná zpráva Masarykovy univerzity (2015: 2), televizní vysílání si stále drží pozici klíčového média.

Migrace a Česká republika

Migrační politika České republiky prošla vlastním vývojem. Pavel Barša s Andreou Baršovou (2006) a později i Tereza Kušniráková a Pavel Čížimský (2011) identifikují pět období, která korespondují s historickým postkomunistickým vývojem České republiky. Poslední z těchto období začíná v roce 2008. Je charakterizováno snahou o snížení počtu cizinců v České republice za účelem ochrany vlastních občanů ve smyslu zaměstnanosti a bezpečnosti. V červenci 2015 byl vládou schválen nový politický dokument *Strategie migrační politiky ČR*.

Tento text se však zabývá pouze jednou konkrétní částí migrační politiky, a tou je přijímání žadatelů o azyl, tedy uprchlíků, kteří v České republice hledají mezinárodní ochranu. Kategorie uprchlíka je specifikována ve zmíněné *Strategii migrační politiky ČR* (2015: 11). Aby si čtenář mohl udělat obrázek, o jakém množství uprchlíků ve spojitosti s Českou republikou mluvíme, uvedu nyní několik čísel. Podle Ministerstva vnitra (2014: 5; 2015: 1, 4; 2016: 1, 4) obdržela Česká republika 1156 žádostí o azyl v roce 2014, 1525 v roce 2015 a 1273 do října 2016. V roce 2014 byl azyl udělen 82 osobám a tzv. doplňková ochrana 294 osobám. V roce 2015 byl azyl udělen 71 osobám a 399 osob obdrželo doplňkovou ochranu. Pro prvních deset měsíců roku 2016 byl azyl udělen 146 osobám a doplňková ochrana 268 osobám.

Výše uvedená čísla jsou mnohem nižší než v případě jiných evropských zemí. Přesto se v české společnosti objevují silné antiimigrační postoje. V České republice vznikají nejrůznější platformy založené na antiimigračních idejích. Jedná se například o *Islám v ČR nechceme*, *Blok proti islámu* nebo politickou stranu *Úsvit – Národní koalice*. Zájem veřejnosti o tyto platformy je zřejmý například z faktu, že facebooková stránka *Islám v ČR nechceme* měla ve zkoumaném období 55 000¹⁰ fanoušků. Toto číslo bylo ještě vyšší, 160 000, před tím, než ji v lednu 2016 Facebook zablokoval¹¹ (FB stránka *Islám v ČR nechceme*; Ferebauer 2016). Podle průzkumu veřejného mínění provedeného Centrem pro výzkum veřejného mínění v březnu 2016 by přes 60 % respondentů vůbec nepřijímalo uprchlíky z válečných zón. Vysvětlením takto negativního postoje vůči přijímání uprchlíků jsou dle tohoto výzkumu především bezpečnostní důvody (Buchtík – Pilecká 2016: 2–3). Téma migrace se evidentně stalo součástí

¹⁰ Toto číslo je platné k březnu 2016.

¹¹ K zablokování stránky došlo již dříve, v roce 2014, a naposledy pak v prosinci 2016 (lidovky.cz 2016a).

politické diskuze. Na druhou stranu je však nutné říci, že výše uvedená politická uskupení, vyznačující se silnými antiimigračními postoji, nezískala ve volbách v roce 2016 významnou podporu voličů.¹²

Téma náboženského vyznání uprchlíků se nicméně objevuje ve vyjádření českých politiků běžně. Český ministr vnitra Milan Chovanec, když byl tázán na 15 syrských rodin, které měly být přesídleny do Čech, řekl: „Samozřejmě otázka náboženství, vzdělání jsou jedny z parametrů, které budeme zohledňovat“ (Tyden.cz 2015). Z takového prohlášení je patrné, že křesťané jsou chápáni jako více kompatibilní s českou společností než například muslimové, kteří jsou naopak velmi často považováni za neschopné soužití s českou společností. Podle OSN (UNHCR 2011: 386) by náboženská příslušnost neměla být faktorem, na základě kterého probíhá posuzování přijatých žádostí o azyl. Avšak v případě takzvaného přesídlení je stát oprávněn určit si jistá kritéria, dle kterých vybírá vhodné kandidáty na přesídlení na své území.¹³ V tomto případě pak může náboženství hrát roli faktoru, který může poukazovat na potenciál lepší integrace uprchlíků do české společnosti.¹⁴

Události reflektované médii

Nyní stručně přestavím události, které reflektovala média a v souvislosti s nimiž jsme mohli sledovat, jak téma křesťanství nabývá na významu. Během období, které analyzovaná data pokrývají, přijala Česká republika několik skupin křesťanských uprchlíků ovlivněných válkou na Blízkém východě. Toto přesídlení uprchlíků se uskutečnilo v rámci dvou projektů.

První z nich byl realizován začátkem roku 2015. V lednu 2015 česká vláda schválila přijetí 15 syrských rodin. Celkem se jednalo o 70 lidí, kteří měli dorazit v lednu 2015. Projekt se jmenoval MEDEVAC.¹⁵ Jeho cílem bylo pomoci

¹² Dle Českého statistického úřadu se v krajských volbách v případě Svobody a přímé demokracie – Tomio Okamura a koalic této strany jednalo o pouhé 1 %, Úsvit s Blokem proti islamizaci získal 0,85 %, koalice Dělnická strana sociální spravedlnosti – Imigranty a islám v ČR nechceme! získala 0,9 %. Kandidáti těchto uskupení nepostoupili ani do druhého kola senátních voleb v roce 2016.

¹³ Více detailů o přesídlovacím procesu v České republice je možné nalézt v kapitole UNHCR Resettlement handbook, dostupné z <http://www.unhcr.org/4e2d65a79.html>.

¹⁴ Od roku 2014 přesídlila Česká republika na své území desítky uprchlíků z Barmy. Jednalo se o křesťany. Podle Blahoutové zvýšila tato charakteristika jejich schopnost integrace do české společnosti a ovlivnila tak i jejich výběr (Blahoutová 2010: 22, 47). Přesto kritérium náboženského vyznání nenajdeme v žádném oficiálním dokumentu.

¹⁵ Více detailů o tomto projektu je dostupných na stránce Ministerstva vnitra: <http://www.mvcr.cz/clanek/program-medevac.aspx>.

vážně nemocným dětem a jejich rodinám. Tři syrské rodiny dorazily do Čech na konci roku 2015. Jedna z nich okamžitě odcestovala do Německa (Česká televize 2015).

Druhý projekt, který se týkal křesťanských uprchlíků, se uskutečnil v roce 2016. Již v roce 2015 se za účelem asistence při azylovém řízení v České republice pro syrské a irácké křesťanské uprchlíky zformoval nevládní projekt s názvem Nadační fond Generace 21 (NF G21). Cílem tohoto projektu bylo nalézt, vybrat a přesídlit do České republiky zhruba 150 křesťanských uprchlíků, kteří u nás chtějí požádat o azyl. Myšlenkou byla pomoc křesťanům, kteří trpí pod nadvládou Islámského státu. Znamená to, že kromě povinnosti splnit požadavky pro žadatele o azyl v České republice museli být tito uprchlíci také prokazatelně perzekuováni křesťané.¹⁶ Přijetí 153 osob v rámci tohoto programu bylo schváleno vládou v prosinci 2015. Prvních 89 uprchlíků přijelo do ČR mezi lednem a březnem 2016 (Telefant 2016). Během dubna 2016 se dvě skupiny složené z těchto osob rozhodly Českou republiku opustit. V prvním případě se jednalo o skupinu čítající 25 lidí, která se pokusila odcestovat do Německa. Byla však na hranicích zadržena a přesunuta zpět do České republiky. Později se o tu samou cestu pokusila skupina 16 osob. Jejich pokus však, jako v předšlém případě, skončil nezdarem a všichni byli vráceni do ČR. Kromě těchto pokusů o opuštění ČR se osm členů jedné rodiny rozhodlo vrátit zpět do Iráku (Nadační fond Generace 21 2016). Příjezd dalších uprchlíků v rámci projektu NF G21 byl pozastaven Ministerstvem vnitra na začátku dubna 2016 poté, kdy se první skupina 25 osob rozhodla stáhnout své žádosti o azyl v České republice (Lidovky.cz 2016b).

Třetí významnou událostí, která spadá do období zkoumaných dat, bylo prohlášení vydané Českou konferencí biskupů v červenci 2015. Tímto prohlášením bylo apelováno na české křesťany, aby přijali křesťanské uprchlíky ve svých domácnostech (Katolická církev v České republice 2015). Tento počín rozpoutal v českých médiích debatu nad potenciálně diskriminačními prvky této strategie.

Tyto tři události byly v médiích v souvislosti s křesťanským vyznáním uprchlíků reflektovány nejvíce. Navíc se v českých médiích objevily i informace a polemiky ohledně rozhodnutí Slovenska a Polska vybírat mezi uprchlíky vhodné kandidáty na udělení azylu či doplňkové ochrany právě na základě jejich křesťanského vyznání.¹⁷

¹⁶ Uprchlíci museli předkládat potvrzení o křtu (Telefant 2016).

¹⁷ Tato témata byla reflektována nejvíce v létě 2015.

Zjištění

Negativní postoj vůči uprchlíkům je v českých médiích poměrně běžný. Můžeme sledovat silné pocity identifikace s kategorií „my“. Tato kategorie zahrnuje nás Čechy a v některých případech i nás Evropany. Kategorie „my“ je v opozici ke kategorii „oni“, což jsou jedinci vně České republiky či Evropy, tedy uprchlíci. Richard Alba (2005) představuje pro podobnou situaci, i když v odlišném státě, koncept tzv. *jasných hranic*. V českém prostředí však existuje jeden aspekt, který tuto jasnou hranici *rozmazává*.¹⁸ Tímto aspektem je právě křesťanství, které pomáhá vidět některé uprchlíky jako částečně zapadající do kategorie „my“.

Česká média představují publiku v podstatě dva způsoby, jak mluvit o náboženském vyznání uprchlíků, kteří přichází do ČR.¹⁹ V prvním případě se jedná o prohlášení, která se snaží poukázat na rozdíly mezi křesťanstvím a islámem a mluvit o nich jako o dvou naprosto odlišných entitách. Jelikož je historicky Evropa silněji svázána s křesťanstvím než s islámem, jsou křesťanství uprchlíci chápáni jako více kompatibilní s naší společností. Islám je naopak prezentován jako našemu prostředí nepřátelský. Mediální zprávy tohoto typu potom často preferují přijímání výhradně, nebo alespoň přednostně, křesťanských uprchlíků, pokud vůbec nějakých. V druhém případě se náboženské vyznání uprchlíků nepovažuje za důležitý faktor. V tomto duchu je pak možná integrace osob s jakýmkoli náboženským vyznáním. V mediálních zprávách tohoto typu se objevuje preference přijímání uprchlíků bez ohledu na jejich náboženství.²⁰

Pouze křesťané: „Zbytek nepřijímat, neřešit, nechat tam, odkud přišli.“

Ráda bych se nyní věnovala podrobněji oběma přístupům, které byly právě zmíněny. Nejprve se zaměřím na upřednostňování křesťanských uprchlíků před ostatními. Tento postoj a vůle přijímat křesťanské uprchlíky na území České

¹⁸ Richard Alba (2005) používá anglické slovo *blurred* jako opozici k *bright boundaries*.

¹⁹ Data, která jsem našla podle zmíněných klíčových slov, se týkala diskuze o tom, zda přijímat pouze křesťanské uprchlíky, či zda je nevhodné k náboženskému vyznání přihlížet. Na tuto otázku jsem se také soustředila. Analýza tedy nemá ambici vypovídat o tom, jak je v médiích pojmána obecnější otázka, zda vůbec uprchlíky přijímat, či nikoli. Data pro zodpovězení této otázky nebyla volena. V naprosté většině případů vybraných mediálních výstupů byla diskutována otázka, „koho“ přijímat, a nikoli „zda“ přijímat. Pouze v několika případech se v datech objevil názor, že přijímat bychom neměli nikoho, případně pouze na omezenou dobu, a snaha pomoci těmto lidem by měla být směřována do oblastí jejich domovin.

²⁰ V několika případech se stalo, že mediální výstup obsahoval oba názorové tábory. Jednalo se především o shrnutí anket nebo o politické debaty. Ve většině případů však jednotlivé mediální výstupy držely argumentační linii jednoho nebo druhého způsobu, jak mluvit o náboženském vyznání uprchlíků.

republiky jde ve většině případů ruku v ruce s odmítáním přijímání muslimských uprchlíků. Z tohoto úhlu pohledu je křesťanství nástrojem, jak se vymezit vůči islámu. V tomto smyslu nemůžeme plně hovořit o mediální konstrukci pojmu křesťanství, pokud nezohledníme jeho vztah k islámu.

Nejsilnějším argumentem pro zastánce tohoto postoje, tak, jak o něm informují média, je chápání islámu jako hrozby pro kategorii „my“. Naopak křesťanství není jako hrozba chápáno, protože sami křesťané pod nadvládou muslimů trpí.²¹ Linie takové argumentace je úzce spojena s tématem bezpečnosti. „Jestliže někdo tvrdí, že ptát se na náboženskou orientaci těchto utečenců je bezvýznamné nebo že se tím porušují lidská práva, pak si myslím, že právo na život a bezpečí našich rodin a občanů této země je nadřazeno ostatním právům. Neznamená to žádné kastování, ale rozumné uvažování – slyšeli jsme snad někdy, že by křesťané či židé z těchto zemí v Evropě působili jako teroristé?“ (ParlamentníListy.cz 8. 9. 2015). Islám je rámován jako platforma sdružující teroristy. Křesťané jsou chápáni jako mírumilovní lidé. Tato argumentace se opírá o tvrzení, že z řad křesťanů nepřichází teroristické útoky. Právě naopak z řad islámu pak řada teroristických útoků pochází. Je zajímavé, že v této logice jsou křesťané z Blízkého východu chápáni jako možní informátoři ohledně teroristů z řad islámu, neboť znají jejich mentalitu.

Kromě hrozby násilí či terorismu existuje také strach ze ztráty „naší“ identity. Tato identita, tedy česká a potažmo evropská, je, dle tohoto přístupu, založena právě na křesťanských hodnotách a tradicích. Taková identita by mohla být muslimy zničena, pokud bychom jim dovolili přijít na naše území. „Evropa je křesťanská stovky let. ... Stačí se podívat, jak se islámský svět chová ke křesťanům. Nevím, proč by Evropa měla muslimům něco umožňovat. Svět je tisíce let rozdělený. Oni jsou tam, my jsme tady a nevím, proč bychom si měli nechat brát naše území“ (ParlamentníListy.cz 11. 6. 2015). V tomto pojetí je křesťanství často zaměňováno s pojmem civilizace jako takové. Je zajímavé sledovat, jakými nástroji je ona česká civilizace posilována. Například na konci roku 2015 čeští politici uznali Velký pátek za státní svátek. V některých médiích se pak objevily interpretace hovořící o tomto aktu jako o demonstraci křesťanských hodnot, které jsou stále silnou a nedílnou součástí české společnosti.

²¹ V analyzovaných datech je zcela běžně zaměňován termín islám a islamismus, coby forma násilného fundamentalismu. Mediální výstup tak například hovoří o situaci na územích ovládaných Islámským státem, ale jeho stoupence označuje za muslimy: „Syrským křesťanům by se případně mohlo pomoci, protože nejvíce trpí a jsou nejlépe integrovatelní do naší společnosti, na rozdíl od muslimů, kteří je pronásledují a zabíjí“ (Krajské listy 6. 1. 2015).

Dalším argumentem, objevujícím se v rámci popisovaného přístupu je reciprocita. Podle této logiky nelze nalézt křesťanské kostely v arabských zemích, takže není naší povinností stavět v Čechách mešity. „Až si v každé islámské zemi budu moci postavit kostel, chodit po ulici se svou ženou, která nebude muset být zahalena, pak teda možná se budeme moci dohodnout, že si někde postaví mešitu“ (ParlamentniListy.cz 16. 1. 2015). Tento názor je dále podporován tvrzením, že muslimové by se nestarali o křesťanské uprchlíky, tak proč by se křesťané, potažmo země postavená na křesťanských základech, měla starat o muslimy.

Mnoho těchto názorů hledá podporu svých tvrzení v historii. Často jsou vyzvedávány historické momenty, kdy se křesťané nacházeli pod nadvládou muslimského panovníka. Je poukazováno na to, že křesťané byli občané druhého řádu a že tato situace by mohla kdykoli nastat znovu, pokud dovolíme muslimům přicházet na naše území. Muslimská „nadvláda“ je chápána jako důvod, proč uprchlíci odcházejí ze své domoviny. „Podívejte se, tam, kde v Africe byla odstraněna nadvláda muslimů a společnosti vládou křesťané, se vše stabilizuje, lidé přestávají prchat a místo toho znovu budují svou domovinu k rozkvětu. Naopak muslimské africké země trpí přelidněním, a to je logickým hnacím motorem mladých muslimů za lepším životem do Evropy“ (ParlamentniListy.cz 28. 4. 2015). Islám je také popisován jako náboženství, které nelze oddělit od politiky. V Evropě tento systém nemůže fungovat, protože ta již prošla procesem sekularizace. To je dalším důvodem, proč se islám nemůže integrovat do evropské společnosti.

Nejen křesťané: „Posuzovat lidi podle rasy, víry, národa je nesmyslná záležitost.“

Druhý přístup k vyznání uprchlíků, který je v českých médiích přítomný, říká, že je žádoucí neposuzovat přijímané uprchlíky dle jejich vyznání. Je nutné zde podotknout, že tato argumentační linie se v českých médiích vyskytuje méně²² než výše popsany přístup preferující křesťany.

Základní logika tohoto přístupu říká, že výběr uprchlíků na základě jejich náboženského vyznání by byl vysoce diskriminační. Evropa by se měla takového chování vyvarovat. Na nejjednodušší úrovni je tento přístup založen na tvrzení, že hodní a zlí lidé mohou být jak mezi křesťany, tak mezi jinými náboženskými skupinami. Integrační potenciál dle logiky tohoto argumentu také není nutně závislý na náboženském vyznání uprchlíků. „Nemusí být třeba tak důležité, jestli je člověk křesťan, nebo muslim, ale spíš to, zda je z města, nebo venkova, jaké má vzdělání. Syrský křesťan z venkova tady může zažít samozřejmě mnohem větší kulturní šok

²² Jednalo se zhruba o třetinu analyzovaných mediálních výstupů.

než muslim z velkého města“ (Literární noviny 16. 7. 2015). V této souvislosti je poukazováno na jeden zcela praktický problém, a sice, jak bychom měli testovat, zda je dotyčný opravdu křesťan, či nikoli. Takové testování je nemožné.

Jak již bylo zmíněno výše v textu, preference křesťanských uprchlíků je v některých případech reprezentována křesťanskými organizacemi v Čechách. Tento moment je zastánci popisovaného přístupu kritizován. Je chápán jako snaha křesťanů posílit vlastní vliv v České republice skrze nové křesťany, kteří přijdou do Čech. Takový přístup je pak odsuzován jako nepřirozené ovlivňování vývoje křesťanství na našem území, jak bylo popsáno výše. Navíc jsou výzvy k přednostnímu přijímání křesťanských uprchlíků odsuzovány jako nekřesťanské. „Pokud ale k témuž vyzývají hlavy katolické církve, je to výsměch základním křesťanským hodnotám. Což není v Matoušově evangeliu stále a znovu připomínáno, že povinností věřícího je pomáhat každému bližnímu, který to potřebuje?“ (iHNed.cz 8. 7. 2015).

Tato logika je spojena s tvrzením, že Česká republika je sekularizovanou, či přímo ateistickou, zemí, a proto není důvod, abychom mezi uprchlíky vybírali právě křesťany. „[...] proč by Česko mělo preferovat právě křesťany. Pravda, jsme zemí, jejíž kultura se utvářela v převážně křesťanské civilizaci, a křesťanské církve jsou u nás nejpochybněji zastoupeny. Jenže podle českých zákonů mají všechna ostatní povolená náboženství rovné postavení s křesťanstvím, a navíc úplně nejvíce je u nás lidí, kteří žádné náboženské vyznání nemají“ (novinky.cz 12. 6. 2015). V tomto pojetí by mělo mít jakékoli náboženství stejnou výchozí pozici pro integraci do naší nenáboženské společnosti.

Mnohoznačnost křesťanských hodnot a Evropy

Na předešlých dvou přístupech k náboženskému vyznání uprchlíků, které je možné nalézt v českých médiích, je zajímavé, že jsou oba založeny na konceptu křesťanských hodnot. Křesťanské hodnoty se rovnají evropské kulturní tradici. Ti, kdo preferují křesťanské uprchlíky, argumentují tím, že evropská kultura založená na křesťanství je ohrožena islámem, konkrétně muslimskými uprchlíky. V tomto smyslu jsou pak za křesťanské hodnoty považovány koncepty, které se zdají být nekřesťanskými uprchlíky ohroženy. Jedná se o protestantskou morálku, která je základem pro pracovitost, vzdělání a vděk.²³

²³ Když někteří uprchlíci přivezení v rámci projektu NF G21 opustili Českou republiku, aby se pokusili dostat do Německa, objevilo se mnoho kritiky ohledně jejich nevďčnosti. Často se můžeme v médiích setkat s názorem, že pokud nejsou uprchlíci vděční za českou pohostinnost, znamená to, že netrpěli v jejich zemi dostatečně a měli by se proto vrátit domů. Opačný názor naopak říká, že praví křesťané nečekají, že se jim dostane vděku.

Na druhou stranu ti, kdo si přejí přijímat uprchlíky bez rozdílu náboženského vyznání, argumentují tím, že je to povinností Evropy, která je založena na křesťanských hodnotách. Podle této linie argumentace jsou křesťanskými hodnotami slitování ve smyslu „je-li někdo v nouzi, musíme mu pomoci“, „nemůžeme stavět zdi“, dále pak nesobeckost, zacílení na rodinu a odpuštění. Křesťanské hodnoty v tomto pojetí jsou navíc prezentovány jako překrývající se alespoň částečně s muslimskými a židovskými.

Kromě zmíněných křesťanských hodnot je dalším nejednoznačným konceptem i vztah mezi Českou republikou a Evropou či Evropskou unií. Na jedné straně má preferování křesťanských uprchlíků ubránit suverenitu České republiky. V některých případech je primární tlak na možnost volby spíše než na to, co tou volbou konkrétně bude, tedy například křesťané. Tvrzení tohoto rázu totiž nehovoří pouze o náboženství, ale i o dalších charakteristikách, jako je gender nebo věk.²⁴ Základní pointou těchto argumentů je snaha upozornit, že Česká republika je, a měla by být, nezávislá na Evropské unii. Evropská unie by neměla České republice diktovat, koho přijmout a koho naopak ne.²⁵ Na druhou stranu, v logice druhého přístupu k uprchlické krizi je Evropa chápána jako entita, která by směrem k tématu uprchlíků měla vystupovat jednotně. V tomto smyslu je také evropská identita chápána jako identita, již je Česká republika součástí.

Závěrem: Jak Češi rozumí integraci?

Náboženství je chápáno jako jeden z nejdůležitějších momentů identity uprchlíků. V českých médiích se jen zřídka objevuje názor, který upozorňuje, že například etnická identita je přinejmenším stejně významná jako náboženská.

Křesťanské vyznání uprchlíků je chápáno převážně jako nástroj, který jim umožní snazší integraci do české společnosti. Z toho můžeme vidět, jakým způsobem je na integraci cizinců v českých médiích nahlíženo. Ve skutečnosti je ve většině případů integrace popisována jako jednosměrný proces, jako způsobení se majoritní společnosti. Znamená to, že ačkoli čteme nebo slyšíme o integraci, jedná se v podstatě o asimilaci.

Diskurs, který je v českých médiích ohledně uprchlíků prezentován, je plný strachu z možných změn, ztráty vlastní identity, bezpečnostních obav, ať

²⁴ Upřednostňovány bývají ženy a děti.

²⁵ Tyto názory se objevily ve spojitosti s diskuzí ohledně kvót na přerozdělování uprchlíků v rámci zemí EU. Čeští političtí představitelé s tímto systémem vesměs nesouhlasili.

už osobních, nebo národních. V této logice je pak nejlepším řešením předcházet těmto strachům požadavkem, aby se nově příchozí opravdu stali „námi“, tedy aby se asimilovali ve smyslu politické kultury. Česká média nám říkají, že pokud jsme schopni udržet si vlastní identitu a ochránit naši kulturu a zvyky, můžeme porazit onu jinakost, která se k nám hrozí dostat v podobě islámu a bezpečnostní hrozby fundamentalismu. Občanská integrace (Baršová – Barša 2005) je v tomto smyslu způsobem, jak zachovat liberální politické hodnoty české společnosti. Proto je přijímání křesťanských uprchlíků nástrojem snahy o zachování a udržení evropské a české identity. Křesťané jsou totiž vnímáni jako bližší oněm liberálním občanským hodnotám, které historicky z části vznikaly právě v prostředí křesťanské společnosti.

Článek se věnoval pouze jednomu aspektu obrazu uprchlíků v českých médiích. Analýza byla zaměřena na hodnocení křesťanské identity uprchlíků přicházejících do České republiky. Jedná se pouze o jednu část nazírání uprchlíků z náboženského úhlu pohledu. Téma uprchlíků a potažmo migrace má však v českých médiích mnoho dalších aspektů, mezi jiným například genderový, ekonomický či legislativní. Tato témata nabízejí prostor pro další výzkum.

Na analýze mediálního obrazu otázky křesťanské identity uprchlíků je patrné, že média odrážejí a posilují strach a obavy, které jsou ve společnosti přítomné. Aniž bychom marginalizovali bezpečnostní tematiku a politickou rovinu migračního tématu, je nutné podporovat přijímání informací i z alternativních zdrojů. Těmi mohou být například osobní setkání s cizinci, cestování, další vzdělávání atd.

Eva Lukášová je doktorandkou Ústavu religionistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. V rámci svého disertačního výzkumu se zabývá vztahem náboženství a občanské společnosti v Barmě. Podzimní semestr 2015 strávila v rámci pracovní stáže Erasmus na Kypru, v neziskové organizaci KISA, která pracuje s migranty. Kontakt: eva.lukasova@mail.muni.cz

Literatura a prameny

Média

- Česká televize. 2015. „Syrská rodina, která přijela do ČR kvůli nemocnému dítěti, je v Německu.“ Česká televize. Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1614266-syrska-rodina-ktera-prijela-do-cr-kvuli-nemocnemu-diteti-je-v-nemecku> [cit. 2016-05-05].
- Ferebauer, Václav. 1. 12. 2015. „PRO A PROTI: Mélo by Česko přijmout uprchlíky ze Sýrie?“ *iDNES.cz*. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/pro-a-proti-mela-by-cr-prijmout-uprchliky-ze-syrie-fsm-/domaci.aspx?c=A150107_135359_domaci_fer [cit. 2016-11-10].
- Ferebauer, Václav. 2016. „Facebook zablokoval Islám v ČR nechceme. Odvoláme se, tvrdí Konvička.“ *iDnes.cz/Zprávy*. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/facebook-zablokoval-islam-v-cr-nehceme-d9k-/domaci.aspx?c=A160111_200312_domaci_fer [cit. 2016-05-05].
- Islám v ČR nechceme*. Facebook. Dostupné z <https://www.facebook.com/ivcrn.news/> [cit. 2016-05-05].
- Komárek, Michal. 16. 7. 2015. „Italové v Americe ‚běhlí‘ taky postupně.“ *Literární noviny* č. 7, s. 4.
- Leschtina, Jiří. 8. 7. 2015. „Uprchlícké tmářství Duky a Bělobrádka.“ *iHNed.cz*. Dostupné z <http://nazory.ihned.cz/komentare/c1-64286370-uprchlicke-tmarstvi-dukya-a-belobradka> [cit. 2016-11-12].
- Lidovky.cz. 2016a. „Facebook opět zakázal antiislámskou stránku. Češce hrozili za pomoc Afghánci smrti.“ *Lidovky.cz*. Dostupné z http://www.lidovky.cz/facebook-opet-zakazal-antiislamskou-stranku-cesce-tam-za-pomoc-afghanci-hrozili-smrti-gq7-/zpravy-domov.aspx?c=A161209_121016_ln_domov_rsa [cit. 2016-12-28].
- Lidovky.cz. 2016b. „Když se vám tu nelíbí, jděte pryč,‘ řekl Zeman. Chovanec pozastavil přesídlení křesťanských uprchlíků.“ *Lidovky.cz*. Dostupné z http://www.lidovky.cz/ministr-vnitra-docasne-zastavil-projekt-generace-21-na-presidleni-krestanskych-uprchliku-gvn-/zpravy-domov.aspx?c=A160401_150005_ln_domov_ele [cit. 2016-05-02].
- Mitrofanovová, Markéta. 2015. „Jste pro, aby Česko přijalo uprchlíky ze Sýrie?“ *Magazín Práva* 31. 1. 2015.
- Pehe, Jiří, 12. 6. 2015. „KOMENTÁŘ: Jak by si Česko vybíralo z uprchlíků – Jiří Pehe.“ *novinky.cz*. Dostupné z <https://www.novinky.cz/komentare/372141-komentar-jak-by-si-cesko-vybiraloz-uprchliku-jiri-pehe.html> [cit. 2016-12-21].
- Petrík, Lukáš, 11. 6. 2015. „Přistěhovalci nás považují za nepřátele. Evropa musí být tvrdá. Pokud se neubrání jejich invazi, nemá právo existovat, říká senátor Zeman.“ *ParlamentníListy.cz*. Dostupné z <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Pristehovalci-nas-povazuji-za-nepratele-Evropa-musi-byt-tvrda-Pokud-se-neubrani-jejich-invazi-nema-pravo-existovat-rika-senator-Zeman-379051> [cit. 2016-12-13].

- Petřík, Lukáš. 28. 4. 2015. „Expert na islám: Uvrhneme české lidi do bída, jen aby se mohli muslimové dál množit a vyvražďovat Evropany.“ *ParlamentníListy.cz*. Dostupné z <http://www.parlamentnilisty.cz/article.aspx?rubrika=1337&clanek=372786> [cit. 2016-09-27].
- Petřík, Lukáš. 16. 1. 2015. „Poslanec Korte o islámu: Kde žijí Židi, tam je kvetoucí zahrada. Kde žijí Arabové, tam je poušť a nepořádek. A pýcha Američanů a naši Cikáni...“ *ParlamentníListy.cz*. Dostupné z <http://www.parlamentnilisty.cz/article.aspx?rubrika=1337&clanek=354525> [cit. 2016-09-26].
- Svoboda, Zdeněk. 6. 1. 2015. „Ututlaný skandál české diplomacie: Také u vás doma může dočasně pobývat muslimský uprchlík.“ *Krajské listy*. Dostupné z <https://www.krajskelisty.cz/praha/obvod-praha-1/7388-ututlany-skandal-ceske-diplomacie-taky-u-vas-doma-muze-docasne-pobyvat-muslimsky-uprchlik.htm> [cit. 2016-08-13].
- Tyden.cz. 2015. „Česko přijme syrské uprchlíky. Když budou chtít, natrvalo.“ *Tyden.cz*. Dostupné z http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/cesko-prijme-syrske-uprchliky-kdyz-budou-chtit-natrvalo_330081.html [cit. 2016-05-06].
- Vam. 8. 9. 2015. „Kardinál Duka promluvil o uprchlících, nikoliv však ‚sluníčkově‘.“ *ParlamentníListy.cz*. Dostupné z <http://www.parlamentnilisty.cz/article.aspx?rubrika=1401&clanek=398329> [cit. 2016-10-18].

Ostatní prameny a literatura

- Alba, Richard. 2005. „Bright vs. Blurred Boundaries. Second-generation Assimilation and Exclusion in France, Germany, and the United States.“ *Ethnic and Racial Studies* 28, 2005, 1: 20–49.
- Barša, Pavel. 1999. *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Baršová, Andrea – Barša, Pavel. 2005. „Od multikulturalismu k občanské integraci. Změny v západoevropských politikách integrace přistěhovalců.“ *Sociální studia* 2, 2005, 1: 49–66.
- Barša, Pavel – Baršová, Andrea. 2006. *Česká republika jako přistěhovalecká země*. Policy paper Ústavu mezinárodních vztahů Praha. Dostupné z <http://www.dokumenty-iir.cz/PolicyPapers/pbarsabarsova2006CRjakoPristehovaleckaZeme.pdf> [cit. 2016-04-28].
- Berger, Peter L. – Luckmann, Thomas. 1999. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Blahoutová, Tereza. 2010. *Přesídlení z Barmy do ČR očima čjnských uprchlíků*. Brno: Masarykova univerzita [rkp. magisterské práce].
- Braun, Virginia – Clarke, Victoria. 2006. „Using Thematic Analysis in Psychology.“ *Qualitative Research in Psychology* 3, 2006, 2: 77–101.
- Buchtík, Martin – Pilecká, Jarmila. 2016. *Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků březen 2016*. Centrum pro výzkum veřejného mínění SOU AV ČR Praha. Dostupné z http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7549/f3/pm160422a.pdf [cit. 2016-05-05].
- ČSÚ. 2016. *Volby.cz*. Dostupné z <http://www.volby.cz/> [cit. 2016-03-01].

- ČSÚ. 2014. *Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu*. Dostupné z <https://www.czso.cz/documents/10180/20551795/17022014.pdf/c533e33c-79c4-4a1b-8494-e45e41c5da18?version=1.0> [cit. 2016-05-13].
- Government of the Czech Republic. 2014. *Country Chapters – UNHCR Resettlement Handbook* : The Czech Republic. UNHCR. Dostupné z <http://www.unhcr.org/4e2d65a79.html> [cit. 2016-05-06].
- Katolická církev v České republice. 2015. „Katolická církev v České republice 2015.“ *Cirkev.cz*. Dostupné z <http://www.cirkev.cz/archiv/150704-biskupove-a-predsednictvo-erc-k-migraci> [cit. 2016-05-09].
- Korteweg, Anna – Yurdakul, Gökce. 2009. „Islam, Gender, and Immigrant Integration: Boundary Drawing in Discourses on Honor Killing in the Netherlands and Germany.“ *Ethnic and Racial Studies* 32, 2009, 2: 218–238.
- Kušniráková, Tereza – Čížinský, Pavel. 2011. „Dvacet let české migrační politiky: Liberální, restriktivní, anebo ještě jiná?“ *Geografie* 116, 2011, 4: 497–517.
- Macek, Jakub – Macková, Alena – Škařupová, Kateřina – Císařová, Lenka. 2015. *Stará a nová média v každodennosti českých publik: Výzkumná zpráva, 2015*. Brno: Masarykova univerzita.
- Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky. 2016. *Mezinárodní ochrana v české republice: měsíční statistický přehled: říjen 2016*. Praha. Dostupné z www.mvcr.cz/soubor/cs-stat-rijen-2016-pdf.aspx [cit. 2016-12-30].
- Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky. 2015. *Mezinárodní ochrana v české republice: roční statistický přehled: 2015*. Praha. Dostupné z www.mvcr.cz/soubor/cs-stat-2015-pdf.aspx [cit. 2016-05-05].
- Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky. *Zdravotně humanitární program MEDEVAC*. Praha. Dostupné z www.mvcr.cz/clanek/program-medevac.aspx [cit. 2016-12-15].
- Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky. 2014. *Mezinárodní ochrana v české republice: roční statistický přehled: 2014*. Praha. Dostupné z www.mvcr.cz/soubor/cs-stat-2014-pdf.aspx [cit. 2016-05-08].
- Nadační fond Generace 21. 2016. *Aktuální informace*. Dostupné z <http://www.gen21.cz/aktualni-informace/> [cit. 2016-05-03].
- NetMonitor. 2015. *Měsíční zpráva – květen 2015*. Dostupné z http://www.netmonitor.cz/sites/default/files/verejne-vystupy/2015_05_netmonitor_offline_report.pdf [cit. 2016-03-05].
- OSN. 1951. *Úmluva o právním postavení uprchlíků*. Dostupné z <http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/pdf/zakladni-informace/umluvy/umluva-o-uprchlicich/umluva-o-pravnim-postaveni-uprchliku-z-roku-1951.html> [cit. 2017-03-01].
- Sedláková, Renáta – Lapčík, Marek – Burešová, Zdenka. 2015. *Analýza mediální reprezentace tématu emigrační vlny z islámských zemí do Evropy a reakcí české politiky a společnosti na tuto emigrační vlnu*. Dostupné z http://media.rozhlas.cz/_binary/03588580.pdf [cit. 2017-03-01].
- Strategie migrační politiky ČR*. 2015. Praha. Ministerstvo vnitra České republiky.
- Telafant, Jan. 2016. *NF G21 – příběh*. Nadační fond Generace 21. Dostupné z http://www.gen21.cz/nadacni_fond_generace_21_pribeh/#_Toc446336725 [cit. 2016-05-12].
- UNHCR. 2011. UNHCR Resettlement Handbook. Dostupné z <http://www.unhcr.org/46f7c0ee2.pdf> [cit. 2017-03-02].